

"BINDERSEIND" of "LINDEREIND" ?

1. De ouderdom.

Duizenden jaren geleden bestond al de strook gronds, zich uitstrekkend vanaf 't marktplein in zuidelijke richting. Meer dan 500 jaar geleden moet dat ook al een straat zijn geweest, vanuit Bakel en Helmond toegang gevend tot het in 1391 gebouwd kasteel. Maar sinds wanneer wordt deze straat "Binderseind" genoemd?

In het oud-Gemeente-archief ontdekte Secretaris van den Broek een zogenaamd "Hooft-gelt-register", d.w.z. een register waarin de betaling van de personele belasting (hoofdgeld) werd genoteerd. Dit register draagt glorieus het jaartal 1621 en daarin worden o.a. opgesomd de belastingplichtigen "aent Lindereijndt".

In de brandkast van het Gasthuis (kerkelijk arbestuur) berust een oude legger, waarin klaar en duidelijk het "Binders-eijnt" genoemd wordt.

In ieder geval bestond deze straat dus al 330 jaar geleden.

2. De naam.

Vele mensen in Gemert spreken nog van "Linderend". De vader en grootvader van Bertje van Gemert (zijn nagedachtenis zij gezegend) zeiden altijd "Lijnderend" en keken op, als ze "Binderseind" hoorden zeggen. Ook kleermaker Kandelaars legt hetzelfde getuigenis af.

Hoe zit dat? - In de Gasthuislegger van rond 1650 staat zoals boven gezegd. In een jonger "Legger Boeck van Den Heyligen Geest Armen Deser Vrije Ryx Neutrale Grondt Heerlijkheijt van Gemert", ook te vinden in de Gasthuis-brandkast, en aangelegd in 1711, staat op bladzijde 201: "bijnders Eijndt", zo ook op blz.90; op blz.89 lees ik dat Walraven van Dommelen jaarlijks 6 vaten rogge, dit is 30 stuivers, betaalt "uijt huijs ende hoff alhier gestaen ende gelegen aent "bijnder Eijnt", grenzend "aen de Commanderije".

In de registers van het Gemeente-archief vindt men in deze 18e eeuw ook: Beijnderseind. In het Rijksarchief van Maas-tricht berust een "Nieuw gemaect Register tot Handel", van 23 maart 1713, waarin o.a. worden genoemd de goederen van de Handelse kapel die liggen "aent bindereijndt".

Een almanak van 1793 noemt Johannes Maassen "Wijk- of Rotmeester" van het Bijnder eindt". Het gemeentelijk overlijdensregister schrijft 15 mei 1829: Bijndersijnd. In het parochie-archief is rond 1850 sprake van "het Byndereind" en

Pastoor van Beek schrijft in zijn register van 1884 (blz. 63 en 77): "Bindereind".

Maar nu de keerzijde van de medalje. Het bekende register van Gautius, Pastoor van Gemert 1692-1736, haalt een register aan van zijn voorganger, Pastoor Wessesms (1663-1692), waarin sprake is van een "huys en aengelagh genaemt den Engel aent Lynder Ent", blz.60). Dat is de enige maal, dat deze straat bij Gautius genoemd wordt.

In de parochiele dodenregisters wordt, vooral vanaf 1667 steeds buurt of straat genoemd waar de aangetekende persoon overleed. Op 5 mei 1698 trof ik voor 't eerst deze straat aan: "Lynder eyndt prope stellam", d.i. bij de ster (thans op het Lieve-Vrouwe-kastje). Daarna wordt de straat nog verscheidene malen zo genoemd, tot in 1715. De latere Pastoors of Assistenten schreven telkens "Bijnderseind", met uitzondering van een tiental jaren tegen het einde der 18e eeuw, waarin weer ineens "het Linderent" herleeft, om daarna weer te veranderen in de huidige benaming. Deze registers berusten in het Bossche Rijksarchief.

In het Gemerts Gemeente-archief werden nog meer hoofdgeldregisters gevonden. Een ervan, dat het jaartal 1642 draagt, spreekt van Linder Eijndt, zoals dat van 1621, en een gelijksoortig register zegt ook: Linder eijndt; dit laatste is van 1692.

Ten slotte lees ik in een Jaarboekje van de H. Familie (1885, blz.86) een artikel, waarschijnlijk van de hand van de Gemertse "Pater" van den Elsen, waarin sprake is van het "Heiligen-huisje van O.L.Vrouw in het Lindereind".

Conclusie: de benamingen Binderseind en Lindereind werden gelijktijdig meer dan 3 eeuwen lang gebruikt, totdat ten slotte het Binderseind de overwinning heeft behaald.

Bertje van Gemert, een lans brekend voor het Lindereind, vertelde me, dat in de vorige eeuw twee rijen linden stonden langs die straat. Volgens hem zou "Linderind" ook afgeleid kunnen zijn van linderkoord: dit werd gebruikt door eerlijke wevers (die op het Lindereind woonden). Het was een verleningskoord, dat bij het afwerken van een weefsel aan de weefboom bevestigd werd, om het garen tot het laatste stukje te kunnen benutten. De patroons stonden er op, dat hun wevers "linderden".

3. De geschiedenis.

Hiervoor verwijs ik naar mijn brochure "Een Gemerts eeuw: feest" (1948). In het kort: Het Binderseind heeft inderdaad een roemruchtig verleden. Van 1639 tot 1649 hadden de uit Den Bosch verjaagde Dominicanen hier een klooster. Van 1664 tot 1794 stond in het Binderseind een protestants kerkje en predikantenwoning. Beroemd is vooral deze straat doordat hier de bakermat ligt van het Doofstommeninstituut. Gedurende 12 jaren bracht Conrector van Beek hier doofstommen bijeen; vanwege overbevolking moest het instituut in 1840 verplaatst worden naar Sint Michielsgestel.

In 1829 stierf op het Binderseind Mevr. de Wed. Borret, vroeger rentmeesteresse van het Kasteel, moeder van de Gouverneur van Brabant, die een grote rol speelde in de katholieke emancipatie.

In 1848 deden de Franciscanessen van Oirschot haar intrede in deze buurt in het huis van de fam. Borret, dat sindsdien is uitgegroeid tot een klooster en scholen-complex, van waaruit veel zegen over Gemert is uitgegaan tot op de huidige dag.

Memoreren we ten slotte het feit, dat in 1932 een drukkerij en uitgeverij werd gevestigd in deze buurt: een cultuurfactor van betekenis voor Gemert en omstreken.

Dr. E. Loffeld. C.S.Sp.

EEN NIEUW BOEKJE OVER O.L.VROUW VAN HANDEL.

Zoals aan de meeste van onze lezers wel bekend is, heeft men dit jaar "750 jaar Handel" met diverse manifestaties herdacht. De naam "Hanel", later "Handel" is ouder dan 750 jaar; of de bedevaart ook 750 jaar bestaan heeft, is niet zo zeker. Voor de Kapucijn Pater Silvester van Asseldonk, die in het Kapucijnenklooster op Handel woont, staat het wel vast. Hij schreef naar aanleiding van "750 jaar Handel" een boekje van 32 bladz., waarin hij de geschiedenis van O.L.Vrouw van Handel behandelt, Oorsprong van de bedevaart, bouw van de kapel, de ontwikkeling van de bedevaart, de verschillende rectoren, de wonderen enz. komen succesievelijk aan de orde. Enige mooie foto's verluichten het boekje, dat met veel pieteit geschreven is en mooi is uitgegeven. In de kapel van Handel is het te krijgen voor 2 gulden.

M.H.J.P.